

02.09.2024

POL-2024-107694

VN/31244/2023

Lausunto: Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvun sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Sisäministeriö on pyytänyt Poliisihallitukselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain, - henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamiseksi.

Sisäministeriö on asettanut 21.12.2023 hankkeen valmistelemaan ehdotukset siviilitiedustelulainsäädännön ja suojelupoliisin tiedonvaihtoa koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi. Hanke toteutetaan vaiheittain ja ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan poliisilain 5 a luvun 5 §:n ja 44 §:n eli niin sanotun palomuurisääntelyn ja kansainvälisessä yhteistyössä henkilötietojen luovuttamista koskevan poliisin henkilötietolain 7 luvun 51 §:n sääntelyn sekä poliisilain 5 a luvun 57 §:n suojelupoliisin kansainvälistä yhteistyötä koskevan sääntelyn tarkistaminen (tiedonluovutus Natolle).

Hankkeella on yhteys sotilastiedustelusta annetun lain päivittämiseen.

Yleistä

Poliisihallitus on tutustunut lausunnolla olleeseen hallituksen esitykseen poliisilain 5 a luvun, sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta. Yleisellä tasolla esitetyt muutokset tulevat edistämään asetettuja tavoitteita ja ovat kannatettavia; Selkeyttämällä niin sanotua palomuurisääntelyä, mahdollistaen aiempaa laajemmin tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun tiedon luovuttamista rikostorjuntaan sekä vähentämään voimassaolevaan lainsäädäntöön liittyviä tulkintaongelmia.

Lausunnon valmistelun yhteydessä Poliisihallitus on saanut esitettyihin muutoksiin liittyviä kommentteja myös osasta poliisiyksiköistä. Keskusrikospoliisilta Sisäministeriö on erikseen pyytänyt lausuntoa asiasta.

Laaditussa lausunnossa pääpaino on poliisilain 5 a luvun muutosten kommentoinnissa, mutta osin kommentoidaan myös sotilastiedustelusta annetun lain muuttamista.

44 § Tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikostiedon luovuttaminen rikostorjuntaan

Säädöksen otsikkoon tehty muutos selkeyttää ja poistaa palomuurisääntelyn ulottuuden tulkintaan mahdollisesti liittyneitä tulkintaongelmia. Hallituksen esitykseen kirjatun mukaisesti palomuurisääntely ei koskisi eikä se siten myöskään rajoittaisi muulla tavoin kuin tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamista.

44 § 1 mom

Momentissa säädetään muun muassa suojelupoliisin velvollisuudesta ja oikeudesta ilmoittaa keskusrikospoliisille tapahtuneesta rikoksesta. Valittu sääntelytapa poikkeaa hieman sotilastiedustelulain 79§ 1 momentista, jonka mukaisesti sotilastiedusteluviranomaisen on tehtävä ilmoitus *toimivaltaiselle viranomaiselle*.

Poliisiyksiköstä saadun kommentin mukaan on tärkeää, että myös paikallispoliisi saa tiedon ilman tiedonkulun viivästymistä, joka voisi aiheuttaa kiireellisten esitutkintatoimenpiteiden viivästymisen. Ilmoitettavissa rikoksissa voi olla kyse muistakin kuin rikoslain 12, 13 tai 34 a luvun mukaisista rikoksista, joiden tutkinta voi kuulua aluevastuuperiaatteen mukaisesti myös poliisilaitokselle.

Voimassa olevan palomuurisäännökseen liittyvään hallituksen esitykseen on kirjattu: "*Suojelupoliisin vastuulla olisi ilmoituksen tekeminen keskusrikospoliisille. Keskusrikospoliisin vastuulla puolestaan olisi huolehtia siitä, että ilmoitus ohjattaisiin edelleen sille viranomaiselle, jolle esitutkinnan toimittaminen kuuluu tai joka päättää esitutkinnan toimittamisesta. Esitutkintaviranomaiset luetellaan esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:ssä...."* (HE 202/2017 vp s. 215).

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan perusteltua olisi todeta vastaavaan tapaan myös käsillä olevissa perusteluissa, jotta keskusrikospoliisin velvollisuus ja toisaalta myös oikeus ohjata ilmoitus toimivaltaiselle viranomaiselle (mukaan lukien poliisilaitokset) olisi selvä. Samassa yhteydessä olisi varmistettava, että lainsäädäntö ei aseta esteitä ilmoituksen välittämiseksi. Poliisihallituksen tiedossa ei tällä hetkellä ole tällaisia esteitä, mutta huomioiden palomuurin läpäisseiden ilmoitusten vähäinen määrä on todettava,

että käytännön tasolla toiminnallisiin tilanteisiin liittyvä kokemus on vähäistä.

Keskusrikospoliisin rooli ilmoituksen vastaanottajana on perusteltu muun muassa; keskusrikospoliisin rikostorjunnallisen roolin vuoksi, keskusrikospoliisilla on myös muita poliisiyksiköitä laajemmat mahdollisuudet koordinoita rikostorjuntatoimenpiteitä yhteistyössä muiden poliisiyksiköiden ja esitutkintaviranomaisten kanssa. Keskitetty malli myös estää vakavaan rikollisuuteen liittyvän tiedon pirstaloitumisen, estää päällekkäistä toimintaa ja edesauttaa poliisin tilanne- ja torjuntakuvan muodostumista.

44§ 1 ja 2 momentti Suojelupoliisin ilmoitus ja ilmoituksen sisältö

Suojelupoliisin keskusrikospoliisille tekemän ilmoituksen sisältö: Luonnoksen mukaan *"[Suojelupoliisin on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.]"*

Laki sotilastiedustelusta 79 § 1 mom esitetään muutettavaksi seuraavasti: *"Sotilastiedusteluviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle, jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Sotilastiedusteluviranomainen saa luovuttaa rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle."*

Edelleen 44 § 1 momentin loppuosaa on esitetty muutettavaksi seuraavasti: *"Suojelupoliisi saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille, jos tiedon luovutuksella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta."*

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan johdonmukaista ja mahdollisia tulkintaongelmia ehkäisevää olisi, että myös 44 § 1 mom alkuosaan (suojelupoliisin velvollisuus tehdä ilmoitus) tehtäisiin vastaava muutos kuin momentin loppuosaan, johon on esitetty lisättäväksi maininta rikosta koskevan tiedon luovuttamisesta, rikoksesta tehtävän ilmoituksen lisäksi. Tällöin sääntely vastaisi myös sotilastiedustelun osalta esitettyä muotoilua. Edelleen myös 44§ 2 momentissa tilanteessa, jossa tiedustelumenetelmän avulla saadusta tiedosta ilmenee, että hankkeilla on sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ilmoituksen lisäksi poliisille olisi luovutettava myös rikokseen liittyvät tiedot.

Tiedon luovuttaminen mahdollistaisi poliisin tehokkaat rikostorjuntatoimet, poliisin toiminnan kohdistamisen kannalta luovutettavien tietojen täydellisyydellä on suuri merkitys. Ilman rikokseen liittyvien tietojen luovutusta poliisi voi päätyä tilanteeseen, jossa poliisi saa ilmoituksen vakavasta rikoksesta, poliisille muodostuu vahva toimintavelvollisuus, mutta poliisilla ei ilman tietojen luovutusta ole mahdollisuuksia edetä rikostorjunnassa.

44§ 5 momentti

Ehdotetun poliisilain 5 a luvun 44 §:n 5 momentin osalta Poliisihallitus kiinnittää huomiota rikosta koskevan tiedon määrittelyyn. Rikosta koskeva tieto tulisi määritellä tarkemmin ja selkeyttää sitä, millaisen tiedon luovuttaminen on tämän lainkohdan perusteella sallittua. Epäselväksi jää esimerkiksi se, onko poliisiyksikön vastuulle kuuluvan, terrorismin torjunnan kohdehenkilön käyttämä uusi teleosoite tai telepäätelaitte tässä lainkohdassa tarkoitettu rikosta koskeva tieto.

Poliisihallitus pitää tarpeellisena myös sitä, että lainkohdan perusteluista ilmenisi myös se, onko lainkohdan nojalla luovutettua tietoa mahdollista käyttää aselupiin ja yksityisen turvallisuusalan lupiin liittyvän päätösharkinnan suuntaamiseen.

Momentissa esitetään säädettäväksi myös tiedonluovutuksiin liittyvistä rajoitteista ja suojelupoliisin oikeudesta asettaa luovutettujen tietojen salassapitoa, vaitiolo-velvollisuutta, käyttöä, edelleen luovuttamista tai luovutetun aineiston palauttamista koskevia ehtoja.

Momentin mukaiseen käyttötarkoitukseen tietoja luovutettaessa tietojen käytölle asetettaisiin hyödyntämiskielto. Ehdotetun lakitekstin mukaisesti hyödyntämiskielto olisi kategorinen: "*Jos tietoa luovutetaan tässä momentissa tarkoitettuihin tarkoituksiin, tietoa ei saa käyttää salaista tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena eikä näyttönä rikosasiassa*". Rajoitusta perustellaan rikosasiassa siviilitiedustelun suojaamisella, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen toteutumisella, sekä sillä että siviilitiedustelun toimivaltuuksilla ei ole näytön hankkimisen tarkoitusta. Edellä mainitut perusteet ovat tärkeitä perusteluja, kuin myös se että suojelupoliisilla on kuvatonlainen oikeus luovuttaa tietoja muun muassa poliisille.

Poliisihallitus kuitenkin esittää, että luovutettujen tietojen käyttöä poliisilain 5 luvun mukaisesti *rikoksen estämiseksi* selvitetäisiin jatko valmistelussa. Perusteluissa ei ole kiinnitetty huomioita käsitteiden rikoksen estäminen, rikoksen paljastaminen ja rikoksen selvittäminen eroihin. Yksinkertaista todeten rikoksen estämisen onnistuessa rikos ei pääse tapahtumaan, täl-

löin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus ei myöskään vaarantuisi, eikä kyse olisi näytön hankinnasta. Siviilitiedustelua olisi mahdollista suojata PolL 5:58 2 ja 5 momentin mukaisin mahdollisuuksin lykätä tai jättää kokonaan ilmoittaminen tekemättä. Suojelupoliisi voisi lisäksi asettaa siviilitiedustelun turvaavia ehtoja.

Toimivaltainen viranomainen

Poliisihallitus kiinnittää huomiota siihen, että *toimivaltainen viranomainen* on ilmaistu hieman toisistaan poikkeavilla tavoilla siviilitiedustelua ja sotilastiedustelua koskevissa perusteluissa: Siviilitiedustelussa toimivaltaisena viranomaisena on mainittu poliisi, kun taas sotilastiedustelussa mainitaan keskusrikospoliisi. Rikostorjunta on koko poliisin tehtävä.

Poliisijohtaja

Sanna Heikinheimo

Poliisitarkastaja

Jari Yli-Pelkonen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 02.09.2024 klo 13:51. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Liitteet

Kirjoita tähän

Jakelu

Sisäministeriö, kirjaamo.sm@gov.fi

Tiedoksi

POL_VP_Poliisihallitus_Esikunta
Visa Weckström